

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Carl Brinnen

När ditt kylskåp köper din mjölk

*Vissa avtalsrättsliga frågor vid avtal slutna med hjälp av artificiell
intelligens*

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Kacper Szkalej

Termin: VT 2022

Innehåll

SUMMARY	1
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Uppsatsscenariot	7
1.4 Avgränsningar	7
1.5 Metod och material	7
1.6 Forskningsläge	8
1.7 Disposition	9
2 PARTSFÖRHÅLLANDEN	10
2.1 AI som part	10
2.2 Fullmakt	11
2.3 Konsumenten som ägare för AI:n	12
2.4 Slutsats om partsförhållanden	13
3 CIVILRÄTTSLIGT ANSVAR VID FULLMAKTSFÖRHÅLLANDEN	15
3.1 Självständig fullmakt	15
3.2 Osjälvständig fullmakt	16
3.3 Slutsats gällande fullmaktsförhållanden	17
4 ANSVAR FÖR KYLSKÅPSTILLVERKAREN	18
4.1 Avtalslagen	18
4.2 Konsumentköplagen	19
4.3 Utomobligatoriska lagstiftning	21
4.4 Slutsats	22
5 DISKUSSION	24
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	27

Summary

Ever more present in consumers everyday life, is artificial intelligence (AI) optimizing regular peoples' experience. With this arises legal questions. The essay before you serve it purpose through presenting a general outline of the collision between AI-technology and contract law centering around the rights of consumers.

This collision is most pronounced in regard to the question of proximate cause. To be able to have a right to compensation one must, in most case, establish the course of events manifesting what cause the damage. It will be apparent why this is a challenging task, in the field of AI-technology, due to something called the black box problem.

In order to concretizes, and for the reader to be identify the real-world implications of legal discussion, this essay will use a scenario. In this scenario a consumer has purchased a smart refrigerator, that, using the technique of machine learning, autodidactically learns to determine the consumer's purchase needs and to put a buy order. Furthermore, an error occurs that bring to the fore the question of civil liability. The essay will examine this, utilize traditional legal methodology.

Initially the relationship of the parties within the frame of the scenario, will be studied. Different potential arrangements of parties are to be discussed, however the use of a proxy and a relationship whereas the consumer is viewed as responsible for the AI-application appears to be the only two suitable arrangements. The question of whether an AI can gain the status of a legal entity is also discussed yet dismissed.

The two arrangements work as the framework for the further legal investigation regarding liability. The essay contains general review of laws in the field of contract law, nevertheless the recently reformed Consumer Sales Act is given additional attention. Regarding the use of a proxy the deciding factor comes to be whether the proxy is deemed to be independent or not. The deciding factor, within the arrangement where the consumer is responsible for the AI, is instead attributability. This is where the black box problem is apparent. A final absolute general conclusion cannot be found.

In the last section of the essay the prior conclusions are explored from a critical perspective. Substantially, the civil legislation can be deemed to be ill fit for the advances taking place within in field of AI-technology although no obvious reform measure seems to be available. A discussion de lege ferenda concludes the essay.

Sammanfattning

I takt med att artificiell intelligens tar allt större plats i konsumenters vardagliga liv uppstår allt fler rättsliga problem. Uppsatsen syftar till att synliggöra dessa genom en allmän överblick om kollisionen mellan artificiell intelligens (AI) och den traditionella avtalsrätten, med särskilt avseende fäst vid konsumenträtten.

Kollisionen blir som allra mest påtaglig vid granskning av den juridiska frågan om hänförlighet, ibland kallat adekvat kausalitet. En stor del av civilrättsliga ersättningsmöjligheter bygger på hänförlighet men på grund av något som kallas för black box problematiken så kommer läsaren märka att fel med AI oftast är svåra att hänföra.

För ge läsaren möjligheten att knyta den juridiska diskussionen till verkligheten, används ett fiktivt scenario. I uppsatsscenarioet har en konsument inhandlat ett smart kylskåp som genom maskininlärning lär sig konsumentens livsmedelsbehov och beställer utifrån dessa behov livsmedel hem till konsumenten. Vidare uppstår ett fel i produkten som aktualiserar frågan om vem som bär det civilrättsliga ansvaret. Uppsatsen utreder detta rättsdogmatiskt.

Inledningsvist utreds hur partsförhållanden kan tänkas falla ut i uppsatsscenarioet. Flera olika potentiella partsrelationer diskuteras men särskilt intresse ägnas åt ett fullmaktsförhållande och en partsrelation där konsumenten ses som ansvarig för AI-applikationen,. Huruvida AI kan anses vara rättssubjekt redogörs för men når ett nekande svar. I diskussion överläggs om detta bör bli verklighet i framtiden.

Utifrån de två lämpligaste partsrelationerna utredas vidare om en ersättningsskyldighet kan uppstå i dem. Detta görs genom en genomgång av olika lagar på avtalsrättens område men särskilt fokus fäst på den nya konsumentköplagen (2022:260). Vad gäller fullmaktsförhållanden blir det avgörande huruvida det är en självständig eller osjälvständig fullmakt. När konsumenten ses som ansvarig så blir hänförligheten avgörande och det är här det s.k. black box problematiken aktualiseras. Rättsläget får i allmänhet uppfattas som osäkert.

I uppsatsen sista avsnitt diskuteras resultaten utifrån ett kritiskt perspektiv. Civilrättslagstiftningen får i regel anses illa anpassad för utvecklingen som sker på AI-teknikens område men någon uppenbar lagstiftningsåtgärd tycks inte finnas. En de lega ferenda diskussion på området avslutar uppsatsen.

Förord

Mot uppsatsskrivandet sluskede kom det till min vetskap att en annan student vid namn Lisa Haraldsson skrev om ett liknande ämne. Idén till uppsatsen både för min egen och hennes del är hämtad från regeringens förslag till uppsatsämnen.¹ Källor, metod, disposition m.m. har diskuterats oss sinsemellan men båda arbetena är naturligtvis helt självständigt författade. Hennes uppsats dyker djupare ner i frågan om rättshandlingsförmåga som behandlas i avsnitt 2.1 och till viss del i avsnitt 5. Den intresserade läsaren kan med fördel även läsa hennes uppsats. Tack Lisa för gott samarbete och intressanta diskussioner.

---

¹ Justitiedepartementet (2021), 'Förteckning över förslag till uppsatsämnen', s. 5.
Tillgänglig via:
<https://www.regeringen.se/498b53/contentassets/441a0cb0b061400fb34c3e8d0b8b0ebd/for-teckning-over-forslag-till-uppsatsamnen-2021>, [Hämtad 2022-05-22].

Förkortningar

AI	Artificiell intelligens
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
KKöpl	Konsumentköplag (2022:260)
PAL	Produktansvarslag (1992:18)
PSL	Produktsäkerhetslag (2004:451)
SkL	Skadeståndslag (1972:207)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Var och en av oss kan se på ett paket mjölk och konstatera att det är just ett paket mjölk. En dator kan skanna en QR-kod och komma till samma slutsats. Står det i stället en förpackning med mormors hemmagjorda marmelad i kylan blir denna uppgift desto svårare för en dator att klassa det som marmelad. Metoden vi idag har för att lära datorn detta är maskininlärning, men hur går detta till?²

För att lättare förstå maskininlärning kan det hjälpa att inte betrakta programvaran i kylskåpet som en enhet, utan som bestående av flera olika algoritmer.³ Till att börja med har vi en *bygggar-algoritm*. Byggar-algoritm bygger massvis med *student-algoritmer*, alla unika från varandra. Student-algoritmer examineras därefter av en *examinators-algoritm*, genom att den får se en mängd bilder och svara ifall detta är eller inte är marmelad. De student-algoritmer som bäst klarar examinatorns prov skickas tillbaka till bygggar-algoritm, övriga skrotas. Sättet man kan göra detta på är genom att jämföra med ett facit som examinatorns-algoritmen har tillgång till men inte student-algoritmen. Tillbaka vid bygggar-algoritmen klonas de mest framgångsrika studenterna och, varje klon får en unik uppdatering som modifierar den en aning från originalalgoritmen. Därefter återgår den tillbaka till examinatornsalgoritmen och hela processen upprepas.

Efter tillräckligt många repetitioner kommer den mest framgångsrika algoritmen nästintill felfritt kunna avgöra om det är marmelad eller inte. Hur det kommer sig att denna student-algoritmen kan avgöra om en bild innehåller marmelad, vet inte ens programmeraren som programmerade samtliga algoritmer. Detta gap i den mänskliga förståelsen av vad algoritmen egentligen gör kallas ibland för "black box".⁴

Med tekniken ovan bygger på att människor ger examinatorns-boten rätta svar men det går också att formulera provet så att det handlar om mänskligt beteende i sig. För att exemplifiera går det att tänka sig att en skapare av en

---

² Uppsatsens beskrivning av AI är starkt förenklad och baseras huvudsakligen på Nielsen (2018) och i viss mån Russell & Norvig (2021). Den intresserade läsaren hänvisas till Russell & Norvig (2021) men även Polson, Scott (2019); Schmidhuber, J. (2015); Domingos, P (2015); Nilsson (2009); Knight, K, R. Elaine (2010).

³ Beskrivningen är inspirerad av CGP Greys video "How machine learn".
<https://www.youtube.com/watch?v=R9OHn5ZF4Uo&t=472s>

⁴ Se kap. 2 Nielsen (2019). Notera att Nielsen pratar om att det går att förstå vad som innefattas i "black box". Detta görs genom en teknik som kallas "backpropagation", något som funkar väl för enklare AI:s men blir allt svårare för mer komplexa AI:s. Det bör även nämnas att det går att designa AI på ett sätt som gör att dess utveckling går att förstå, vanligen benämnt detta som "Explainable AI". Anledningen att uppsatsen inte i vidare mån behandlar den frågan är, förenklat, att inte samma resultat kan nås med "Explainable AI". För en startpunkt i vidare läsning, se Montavon, G., Samek, W., & Müller, K. R. (2018).

sökmotor står inför valet av vilka reklamannonser den ska visa, baserat på en användares sökning och tidigare sökhistorik, för att optimera sannolikhet att användaren ska klicka på en av dem. Hur väljer sökmotorskaparen rätt reklamannonser att visa i sökresultatet? Om de mest intelligenta ekonomerna i världen hade gått igenom en användarens livslånga sökhistorik och försiktigt analyserat vilken av de miljontals reklamannonserna som är mest lämplig hade de troligen kunnat ge ett hyfsat svar.

Genom att algoritmer examineras på hur många klick de lyckas skapa och repetera examinering – eliminering – modifiering-processen, skapas en nästintill felfri algoritm för detta.

Det är denna examinering – eliminering – modifierings-processen, som kallas för maskininläring. Genom att sätta ihop flera olika algoritmer kan man skapa en AI. I uppsatsscenario har processen använts för att skapa en AI som kan bedöma en konsuments livsmedelsbehov. AI-applikationen kan tänkas bestå av en algoritm som skannar av vad som finns i kylan, en algoritm som lär sig vad för livsmedel konsumenten troligen kommer att konsumera kommande tid och en algoritm som skannar internet för att hitta dessa livsmedel till billigaste pris.

Problematiken i fråga bör förstås som den s.k. ”black box”-problematiken.⁵ Som tidigare konstaterat så är det i regel omöjligt att spåra hur en AI kommer till de beslut den tar eller ens varför AI har blivit som den blivit.⁶ Ur juridisk synpunkt blir detta ett problem då en AI kan fungera som den ska till en början men efter att ha interagerat med sin omgivning börjar ge ett oönskat resultat. Varför det blev så, vad exakt det var i sin omgivning som orsakade den avgörande förändringen och när detta skedde går inte helt lätt att spåra.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att utreda i vilken utsträckning avtalsrätt och viss mån utomobligatoriska förhållande, i synnerhet konsumenträtt, är tillämpliga på de rättsliga frågeställningar som blir uppstår vid användning av AI-tekniken och den s.k. black box problematiken.

Närmare bestämt syftar uppsatsen till att beskriva och bedöma, genom en granskning av gällande rätt, hur partsförhållanden och hur ansvarsfördelningen kan utfalla när AI sluter avtal.

---

⁵ The European commission’s High-Level Expert Group on Artificial Intelligences (2018), s. 6.

⁶ Se fotnot 4.

1.3 Uppsatsscenariot

I syfte för att skapa en röd tråd och för att konkretisera de stundvis abstrakta frågeställningarna AI ger upphov till kommer denna uppsats utgå från ett scenario (i fortsättningen kallat ”uppsatsscenariot”) som är följande:

En konsument har köpt ett s.k. *smart kylskåp* av kylskåpsproducenten försett med AI-teknik. Kylskåpsproducenten tillverkar såväl hårdvaran som mjukvaran i kylskåpet. AI:n klarar av, genom självinläring, att identifiera kylskåpets innehåll, skapa en behovsbild av konsumentens livsmedelsbehov, ta fram en inköpslista baserad kylskåpets innehåll och behovsbilden samt finna en livsmedelsförsäljare som säljer varorna som behövs och att beställa hem dess varor till konsumenten. Livsmedelsförsäljaren står för såväl försäljning som hemkörning av livsmedlen.

Det smarta kylskåpet har på grund av okänt fel beställt till konsumenten 300 liter mjölk trots att konsumenten under mjölkens hållbarhetstid aldrig konsumerar mer än tre liter mjölk.

1.4 Avgränsningar

Inledningsvis bör nämnas att detta är en civilrättslig uppsatsen, den stora mängd lagstiftningens arbete som sker på förvaltningsrättens område kommer därmed inte att avhandlas. Som följer av uppsatsscenariot så är det även ett inom obligatoriskt rättsförhållande, även om utomobligatorisk lagstiftning kommer granska i de fall ingen inom obligatorisk sådan är inte är tillämpliga. Vidare fokuserar uppsatsen på de konsumenträttsliga förhållandena. Handelsagenturer skulle eventuellt också kunna vara aktuellt men uppsatsen kommer att avgränsat så att handelsagenturer inte behandlas.

Som tidigare nämnts kommer uppsatsscenariot sätta uppsatsens ramar. Uppenbarligen innebär det att frågor som inte berör uppsatsscenariot inte behandlas i uppsatsen. Därutöver bortfaller även många frågor som har viss koppling till uppsatsscenariot, men som av skäl i föregående stycke bortfaller.

1.5 Metod och material

Utgångspunkten för uppsatsen är uträna gällande rätt med den rättsdogmatiska metoden⁷; i största möjliga mån utreds gällande rätt utifrån de rättskällor som finns att tillgå. Området är ett relativt obehandlat och därmed förkommer det i uppsatsen att gällande rätt inte med någon särskilt större träffsäkerhet kan fastställas. Uppsatsen innehåller därmed av

---

⁷ Sandgren, s. 48 ff.; Olsen SvJT, s. 105–145; Kleineman, s. 21.

nödvändighet till stor mån självständiga rättsliga resonemang vilka huvudsakligen bygger på analogier och lagstiftningens systematik.

Undersökningen kommer att utgå från ett specifikt scenario som beskrivs ovan. Scenariot har en avgränsande effekt då rättsliga frågeställningar som förvisso är relevant i diskussion om AI i allmänhet, eventuellt inte är aktuella i det specifika scenariot och därmed inte kommer behandlas i denna uppsats. Anledningen till denna uppsatskonstruktion är att ge läsaren en mer sammanhängande bild av hur rättslig problematik med AI-teknik skulle kunna se ut och belysa hur black box problematiken skapar problem vid rättstillämpning.

I uppsatsens diskussion tillämpas ett kritiskt perspektiv. Vad som under uppsatsen konstaterats de lega lata kommer ifrågasättas de lega ferenda. I och med att rättsläget är osäkert blir också de framtida utsikterna osäkra. Diskussionen blir därmed i hög grad hypotetisk.

Materialet som används är klassisk rättsliga källor såsom prejudikatsgivande domar, förarbeten och doktrin. En del av uppsatsen behandlar emellertid nyligen tillkommen lagstiftning och därmed finns inga prejudikat eller doktrin att tillgå. I denna del bygger uppsatsen utslutande på förarbeten. Även en del EU-rättsliga rättskällor förekommer i uppsatsen.

Även material från andra discipliner används för att beskriva de tvärvetenskapliga aspekter som är relevanta för uppsatsen, särskilt vad avser AI-tekniken. Läsaren förutsätts dock inte besitta några sakkunskaper inom AI-teknik men den intresserade läsaren ges hänvisningar för vidare läsning inom området.

1.6 Forskningsläge

Vad gäller forskning om AI-teknikens användning är detta ett eget forskningsområde, vilket innebär att det finns ett överflöd av material i alla fall för denna uppsats. Med avseende på rättsvetenskaplig forskning på området finns det mindre material att tillgå, i synnerhet vad gäller AI-teknikens effekter på civilrätten. På straffrättens område, vanligen med utgångspunkt vid självkörande bilar, och förvaltningsrättens område, ofta i anknytning till frågor om personlig integritet, har det något bättre ställt vad gäller antalet publikationer.

Det som framför allt finns publicerat är kandidatuppsatser och examensarbeten. Denna uppsats kommer analysera och ta vid i de diskussioner som förs. Rättsliga resonemang kommer enbart tillmätas betydelse i relation till kraften i dess argument.

1.7 Disposition

Uppsatsens disposition leds framåt av uppsatsscenariot. Inledningsvis behandlar avsnitt 2 hur partsförhållanden skulle kunna se ut i uppsatsscenariot, de senare kapitlen bygger på slutsatserna som konstateras här, I avsnitt 3 behandlas således den ena av två genomförbara partsförhållande medan den andra behandlas i avsnitt 4. Fram till avsnitt 5 är uppsatsen uteslutande rättsdogmatisk men i avsnitt 5 görs en friare analys och en diskussion om materialet förs.

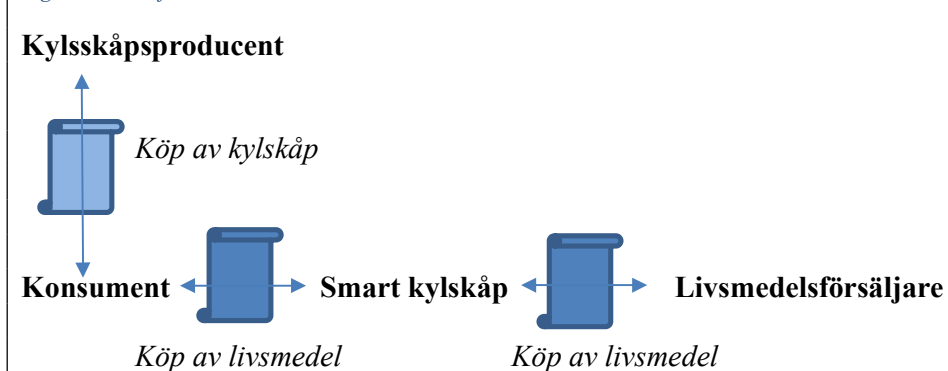
2 Partsförhållanden

För att ens kunna börja behandla den civilrättsliga ansvarsfördelningen i inomobligatoriska relationer måste först en överblick över partsförhållanden skapas. I detta avsnitt kommer det utredas om olika potentiella partsförhållanden är rättsligt tillämpliga. Inledningsvis behandlas om AI kan vara ett rättssubjekt, därefter kommer det utredas ifall olika sorters fullmaktsförhållanden kan tillämpas, för att slutligen diskuteras om partsrelationen kan lösas genom att konsumenten anses vara ansvarig för AI.

2.1 AI som part

I uppsatsscenariot är det själva kylskåpet som skickar köpordern, eller närmare bestämt AI i kylskåpet. Därför är det naturligt att inledningsvis utredas huruvida det smarta kylskåpet juridisk sett kan vara avtalsparts. En förenklad skiss kan underlätta:

Figur 1 – Partsförhållandet i detta avsnitt

Resonemang om AI kan vara part i ett avtal förutsätter att AI kan anses vara ett rättssubjekt. Den svenska rättsordningen erkänner enbart två olika sorters rättssubjekt; fysiska- och juridiska personer. Det är uppenbart att AI inte kan klassificeras som en fysisk person. Vidare kan AI inte heller tolkas in under begreppet juridisk person då detta skulle kräva uttryckligt lagstöd, vilket saknas.⁸ Frågan om huruvida AI kan vara part i avtal enligt svensk rätt måste således besvaras nekandes.

Det kan dock nämnas att pågår till viss grad en debatt de lega ferenda att AI bör tilldelas sådan status. En sådan diskussion har förts av bland annat Lawrence B. Solum⁹ samt Tom Allen och Robin Widdison¹⁰. Diskussionen blir snabbt filosofisk och hypotetisk. De argumenten som förs, i synnerhet av Solum, för att tilldela en sådan status till AI, är inte aktuella för hur tekniken fungerar idag.

⁸ Jmf. t.ex. 2 kap. 4 och 25 §§ aktiebolagslagen (2005:551).

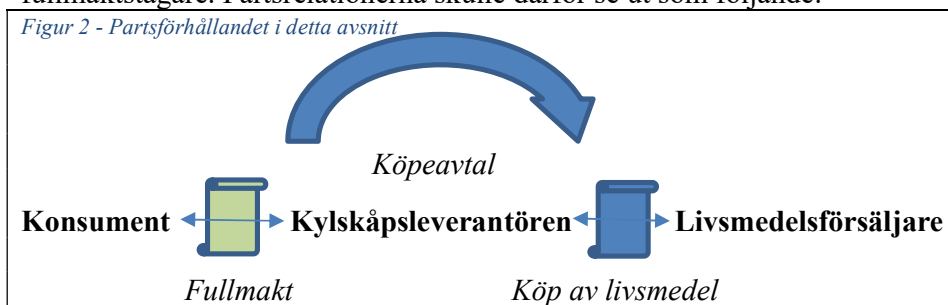
⁹ Solum, Lawrence B.; North Carolina Law Review, 1231–1287, se framför allt s. 1240–1255.

¹⁰ Allen, Widdison, Journal of Law & Technology, s. 35–43.

Även i uppsatsscenariot framstår Allen's och Widdison's slutsatrimlig. Det är att gå över ån för vatten att tilldela AI sådan status; komplexiteten av de legala lösningarna som hade krävts står inte i proportion till dess fördelar. Detta utvecklas vidare i avsnitt 5.

2.2 Fullmakt

Ett sätt att undvika tolkningsfrågor som uppstår, är att utnyttja civilrättens omfattande avtalsfrihet och stifta ett avtal. Oklarheten om partförhållanden skulle möjligen kunna lösas genom en fullmakt. Som konstaterat under föregående avsnitt saknar AI rättskapacitet och kan därmed inte heller vara fullmaktstagare. Partsrelationerna skulle därför se ut som följande:

Som jämförelse kan nämnas att en elleverantör hämtar data från en elmätare hemma hos en konsument om hur mycket el dennes hus förbrukar och fakturerar el utifrån denna data. Elmätaren är ett hjälpverktyg för att möjliggöra en tjänst, på motsvarande sätt skulle AI:n fungera i det smarta kylskåpet. Genom att ständigt övervaka innehållet i kylskåpet förstår AI:n vad som finns och kan räkna ut när det kommer ta slut. Den skulle kunna skicka denna data till kylskåpsföretaget som i sin tur genom en fullmakt köper in livsmedel i konsumentens namn. Det är dock eventuellt ett överflödigt mellansteg, då AI:n på egen hand skulle kunna lägga beställningen. I sådant fall blir konstruktionen med fullmakten rent juridisk.

Ett fullmaktsförhållande skulle potentiellt kunna uppstå genom en s.k. ställningsfullmakt, dvs. är en fullmakt som uppkommer genom att mellanmannen intar en ställning med vilken, enligt lag eller sedvänja, följer viss behörighet att för huvudman handla med bindande verkan.¹¹ Ytterligare förutsättningar för ställningsfullmakt är att intagandet av ställningen grunda sig på ett avtal mellan huvudmannen om den som innehar ställningen och denna ska förta rättshandlingen i huvudmannens namn.¹²

Avtalsgrunden för ställningsförmakten och dess förvisande bör inte medföra några svårigheter vad gäller uppsatsscenariot. Däremot finns det givetvis varken något stöd i lag eller sedvänja för en sådan fullmakt. Även om vi föreställer oss att en sådan sedvänja skulle kunna utvecklas, är det dock svårt att tänka sig att tjänsteleverantören skulle kunna inneha en sådan

¹¹ 2 kap. 10 § 2 st. AvtL, se även Grönfors (1961), s. 142 f., 150–157. Källan är från 1961 men fortsatt relevant då rättsutvecklingen på området inte varit allt för omfattande.

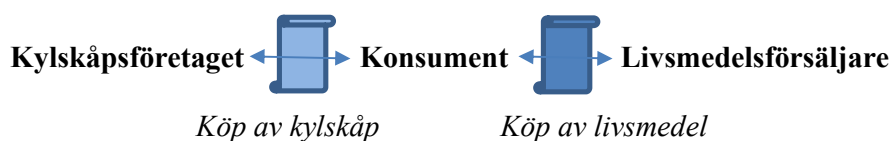
¹² Ibid, s. 157 och 164 ff. Notera att Grönfors även på s. 141 nämner ytterligare två rekvisit, dessa har i denna uppsats tolkas som ogiltighetsgrunder snarare än rekvisit för avtalslut.

ställning som krävs. Grönfors utgår från ett standardexempel med en expedit bakom en kassa och skriver: ”Hur långt man kan avlägsna sig från de påtagliga ställningarna med symbolkaraktär utan att åsidosätta rekvisitet är osäkert.”¹³ Det tycks genomgående vara så att ju längre ifrån detta skolboksexempel man rör sig desto svagare anspråk på ställningsfullmakt har man.¹⁴ Det avgörande rekvisitet bör anses vara att fullmaktstagaren med lätthet, av omvärlden, ska uppfattas ha sådan ställning. En livsmedelsförsäljare som bedömer tjänsteleverantören kan omöjligen veta ifall denna representerar en viss kund utan att denne visar upp en fullmakt. Därmed är det inte aktuellt med ställningsfullmakt i det aktuella fullmakt.

2.3 Konsumenten som ägare för AI:n

På motsvarande sätt som AI:n skulle kunna vara ett verktyg för kylskåpsföretaget i ett fullmaktsförhållande så skulle AI kunna anses vara ett verktyg för konsumenten. Därmed skulle avtalet ingås direkt mellan konsumenten och livsmedelsförsäljaren. Resonemanget utgår ifrån att konsumenten kan utöva tillräckligt stor kontroll för att tillskrivas avtalsrättsligt ansvar för den. Partsförhållandet skulle i sådant fall se ut som följande:

Figur 3 - Partsförhållandet i detta avsnitt

I uppsatsscenariot är det konsumenten som äger kylskåpet, är den som är ämnad att konsumera livsmedlen som köps in samt vars behov och preferenser AI:n skolas efter. Mot den bakgrunden kan det vara rimligt att betrakta konsumenten som ensam part i relation till livsmedelsförsäljaren.

I svensk avtalsrätt talas vanligen om att avtal ingås genom två sammanstämmande viljeförklaringar.¹⁵ I uppsatsscenariot kan den ena viljeförklaringen sägas lämnas av en AI utan att konsumentens vetskap om det exakta innehållet av avtalet. Kan en avtalsgrundande viljeförklaring då verkligen anses utfärdad av konsumenten? Konsumenten har förvisso vetskap om att avtal kommer komma att ingås, men saknar insikt om det närmare innehållet i avtalet. Resonemang som tar avstamp i detta, börjar snabbt lika resonemang om att det föreligger någon sorts ställningsfullmakt. Utifrån detta kommer det inte vidare utvecklas under detta avsnitt.

Det skulle å andra sidan kunna argumenteras att avtalet ingås genom konkludent handlande. Här finns två liknande men distinkta ingångsvinklar; realhandlande eller passivitet. Första vägen att argumentera är se på det

¹³ Grönfors (1961), s. 147.

¹⁴ Ibid, s. 142–150.

¹⁵ Se t.ex. Adlercreutz m.fl., (2010), s. 57.

smarta kylskåpet som inversen av en läskautomat, dvs. i stället för att en leverantör ställer ut läskautomat för försäljning av varor etablerar konsumenten en maskin som för konsumentens räkning inte säljer men däremot köper varor. Genom konkludent handlande ingås ett avtal, utan att ägaren av läskautomaten har närmare insikt om avtalet då en kund följer de instruktionerna den får av läskautomaten; stoppar in pengar, väljer sort etc.¹⁶ Det smarta kylskåpet ger också instruktioner till livsmedelförsäljaren; plocka ihop, leverera varor etc. Möjligen skulle man rättsligt kunna beakta dessa situationer som likvärdiga och därmed skulle man kunna anses att genom real handlande även i uppsatsscenario har uppkommit ett avtal.

Vad gäller automatisk avgivna anbud eller accepter har det i förarbeten uttalas att man inte ska försöka tyda fram en slags maskinell vilja.¹⁷ Situationen är naturligtvis annorlunda när det kommer till AI:n då användare inte på samma sätt kan föreslå vad AI:n kommer göra. Av den anledningen skulle det vara felaktigt att tilldela allt för stor vikt till detta förarbetsuttalande.

Ett annat sätt avtal kan ingås är genom passivitet.¹⁸ Adlercreutz dementera tanken principen om två samstämmiga viljeförklaringar och menar att det enbart är ett uttryck för att en accept krävs för att avtal ska kunna komma till stånd.¹⁹ När avtal ingås genom passivitet är det vanligtvis passivitet från acceptgivaren som åsyftas, i uppsatsscenariot är det i stället fråga om passivitet från anbudsgivaren. För att detta ska kunna ske krävs att passiviteten kombineras med andra omständigheter.²⁰ Det går även att diskutera om man möjligen kan tillämpas regler om handelsagenturer men det faller utanför ramen för uppsatsen.

En observation som kan göras med avseende på allt som diskuterats under detta avsnitt är även den centrala tolkningsmetoden som utgår från den gemensamma partsviljan är illa anpassad att hantera en situation som denna. En vidare diskussion angående förs under avsnitt 5.

2.4 Slutsats om partsförhållanden

Någon definitiv slutsats om hur uppsatsscenariot ska uppfattas med avseende på partsförhållandet(erna) tycks inte vara möjligt. Inledningsvis bör det konstateras att AI inte i sig kan betraktas ses som en part, vilket får konsekvensen att den inte heller kan vara fullmaktstagare. Det har vidare utretts en del olika andra potentiella lösningar.

Vad gäller situationen att konsumenten ingår avtal direkt med livsmedelförsäljaren och AI:n då ses som ett hjälpverktyg för konsumenten

---

¹⁶ Adlercreutz m.fl. (2016), s. 109.

¹⁷ SOU 1996:40 s. 121.

¹⁸ Ibid, s. 110.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid, s. 117.

ska inte den situationen uteslutas som en lösning. Som framkom under föregående avsnitt finns det dock svårigheter med att få in det i den svenska avtalsrätten nuvarande utformning, i synnerhet vad gäller den gemensamma partsavsikten.

En skriftlig fullmakt som reglerar förhållandet mellan konsumenten och kylskåpstillverkaren, finns inte något förhinder. Däremot tyder det mesta på att en fullmakt inte kan uppstå enbart på grund av förhållandet i sig, till exemplet genom en s.k. ställningsfullmakt. Det ska också poängteras att ett motsvarande problem som uppstår med partsavsikten, uppstår här bara ett led bort. Avtal måste fortfarande slutas mellan kylskåpsleverantören (som vill göra detta genom AI:n) och livsmedelsförsäljaren. Då konsumentförhållanden står i fokus i uppsatsen har denna problematik medvetet frånsätts men skulle behöva behandlas vid faktisk brukande av ett smart kylskåp såsom beskrivet i denna uppsats.

I den följande behandlingen av den civilrättsliga ansvarsfördelningen kommer både en partsförhållande med en skriftlig fullmakt och där AI:n ses som ett hjälpverktyg, att behandlas. Övriga diskuterade lösningar kommer bortses ifrån.

3 Civilrättsligt ansvar vid fullmaktsförhållanden

Med utgångspunkt i att ett fullmaktsförhållande föreligger i uppsatsscenariot, se avsnitt 2.3, kommer under detta avsnitt diskuteras vilken part som bör åläggas ett civilrättsligt ansvar.

Detta ger anledning att undersöka en tidigare förbisedd fråga gällande huruvida det i uppsatsscenariot rör sig om en självständig fullmakt eller en uppdragsfullmakt. Skillnaden mellan dem är att självständiga fullmakter förutsätter att fullmakten riktar sig till tredje man.²¹ Båda fullmaktstyperna är tänkbara varför ansvarsfördelningen för respektive lösning kommer att undersökas.

3.1 Självständig fullmakt

En självständig fullmakt är som tidigare konstaterat en fullmakt som riktar sig till tredje man vilket i uppsatsscenariot innebär att fullmakten skriftligen ska kunna uppvisas till livsmedelsförsäljaren, muntligen eller skriftligen meddelats direkt till livsmedelsförsäljaren eller kungjorts.²²

Vid självständiga fullmakter gäller en god tro regel. För att avtalet ska bli ogiltigt krävs att tredje man insåg eller bort inse att fullmäktige överskred sin befogenhet.²³ I och med att det närmare innehållet i köpeavtalet av smarta kylskåpet är ovisst så är det möjligt att det inte ens finns en sådan inskränkning i fullmakten. I sådana fall blir det konsumenten som får bära det civilrättsliga ansvaret såvida inte fullmakten kan angripas på någon annan ogiltighetsgrund (se avsnitt 4.1).

I uppsatsscenariot beställs av misstag 300 liter mjölk. Borde inte livsmedelsförsäljaren bli misstänksam vid en så pass stor mjölkorder av en privatperson. Godtrosregeln är utformande som en ogiltighetsgrund; för att huvudmannen inte ska bli bunden ska tredje mannen befinna sig i ond tro. Av vad som framgår av litteraturen är även regeln i mångt och mycket konstruerade för att skydd tredje mannen. Denne ska kunna lita på att vad som meddelats direkt till denne eller kungjort, gäller. Det tycks i princip enbart vara då tredje man faktiskt råkar känna till att det finns en inre begränsning i fullmakten som denne befinner sig i ond tro.²⁴

---

²¹ Jmf. 13 och 18 §§ AvtL.

²² Jmf. 13–14 och 16 §§ AvtL.

²³ Begreppet befogenhet är återkommande inom fullmaktsrätten och ska förstås som synonymt med fullmaktens inre gräns, dvs. vad fullmäktige i relation till dess huvudman får företa för rättshandlingar. Se Grönfors, Dotevall (2016), s. 133 ff.

²⁴ Grönfors, Dotevall (2016), s. 166 f. och 133 ff.

Skulle ingen sådan ond tro föreligga kan fullmäktige, dvs. kylskåpsproducenten kan bli ersättningsskyldig till huvudmannen dvs. konsumenten.²⁵ Ersättningsskyldigheten bygger på den lojalitetsplikt en uppdragstagare har till sin uppdragsgivare.²⁶ Som förutsättning för detta gäller att en sådan instruktion, m.a.o. en övre gräns på hur mycket mjölk som kan inhandlas eller dylikt. Utan en sådan har det inte skett något avtalsbrott.

3.2 Osjälvständig fullmakt

Osjälvständig fullmakt²⁷ är en fullmakt som inte kommer tredje man tillhanda. Även här finns alltså ett inslag av tillitsprincipen, men till skillnad från självständiga fullmakter, så finns inte samma behov av att skydda tredjemans intresse. Det avgörande vad gäller huvudmannens bundenhet är huruvida köpet faktiskt faller inom uppdragets omfång.²⁸ Mer specifik menar Adlercreutz att det är fullmaktstagarens befogade uppfattning som får anses avgörande.²⁹

Osjälvständiga fullmakter regleras i 11 § 2 st. lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (AvtL). Läser man Adlercreutz ihop med paragrafen krävs det att kylskåpleverantören med fog trodde att det ingick i dess uppdrag att köpa 300 liter mjölk för att avtalet ska ha kommit till stånd. I uppsatsscenariot ligger felet hos AI:n och att AI:n ska, i denna partsrelation, ska uppfattas som ett hjälpverktyg för kylskåpsproducenten. Därmed kan, vid denna specifika order, det orimligen argumenteras för att producenten hade fog att för att tro att konsument skulle ville beställa 300 liter mjölk. Här uppkommer dock en frågeställning om uppdraget ska uppfattas som ett generellt eller specifikt; är producentens uppdrag att regelbunden inhandla livsmedel till konsumenten eller är begränsat till att denna enskilda gång köpa in mjölk? Den förstnämnda tolkningen ger visst upphov till att en order om 300 liter mjölk; det är inte orimligt att konsumenten någon gång under kylskåpets livslängd skulle vilja beställa 300 liter mjölk (hela grannskapet kanske ska bjudas på kaffe). Rimliga argument går att föra för de båda tolkningsalternativen. Det är däremot svårt att föreställa sig att den förstnämnda tolkningen skulle vara förenligt med viljeprincipen. Konsumenten har på inget sätt uttryckt en vilja ingå ett sådant köpeavtal.

---

²⁵ I en situation där inget avtal uppstår kan eventuellt principen om *falsus procurator* aktualiseras, vilket skulle medföra ersättningsskyldighet för kylskåpstillverkaren gentemot livsmedelsföretaget. Sådan situation kräver dock ytterligare omständigheter och faller inte inom ramen för denna uppsats.

²⁶ Ramberg, Ramberg, s. 65.

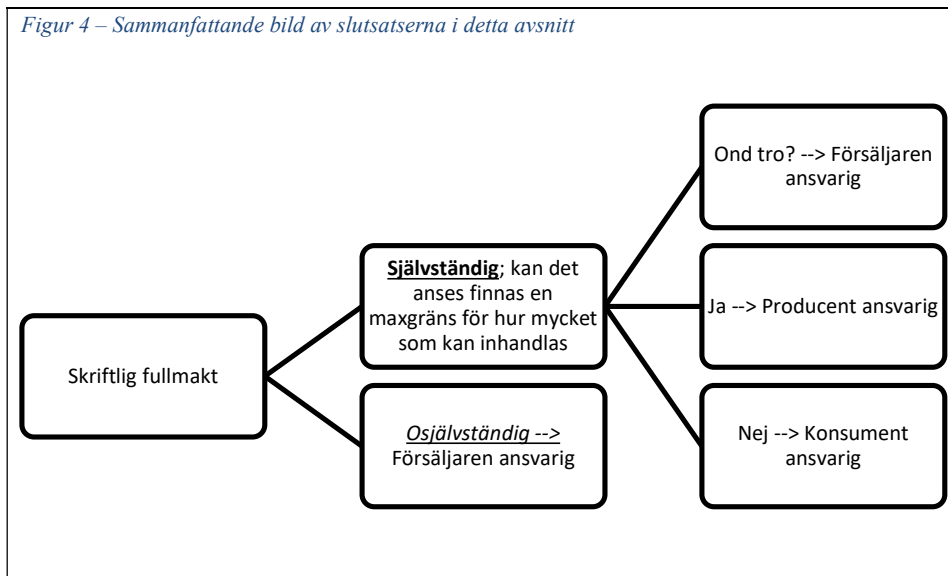
²⁷ Benämns vanligen som uppdragsfullmakt.

²⁸ Se NJA 1957 s. 224, Målet präglas av arbetsrättsliga inslag men även fråga om fullmaktsförhållande. Högsta domstolen tillmätte ingen betydelse vid tredjemans uppfattning, utan fokuserade enbart på förhållandet mellan fullmaktstagare och -givaren.

²⁹ Adlercreutz m.fl., (2016) s. 191.

3.3 Slutsats gällande fullmaktsförhållanden

Avsnittets slutsatser sammanfatta i följande figur:

Huruvida det är en självständig eller osjälvständig fullmakt är hel och hållet beroende av hur fullmakten är utformad. Vid det fall det är en självständig fullmakt talar övervägande skäl för att det inte kan anses finnas en maxgräns för hur mycket som får inhandlas inom ramen för fullmakten. Oavsett vem som blir civilrättsligt ansvarig genom fullmaktsläran kan ansvar angripas med andra rättsregler. De konsumenträttsliga reglerna kommer redogöras för under nästa avsnitt.

4 Ansvar för kylskåpstillverkaren

Med utgång i att det går att se konsumenten som ansvarig över AI:n, se avsnitt 2.4 kommer under detta avsnitt diskuteras vilken part som bör åläggas ett civilrättsligt ansvar.

Till viss del blir avtalsinnehållet avgörande och ifall friskrivningsklausuler kan anses giltiga diskuteras inledningsvis. Därefter behandlas den tvingande konsumentlagstiftningen. Avslutningsvis granskas även ifall viss utomobligatorisk lagstiftning kan vara tillämplig.

4.1 Avtalslagen

Huvudregeln inom civilrätten är att avtal ska upprätthållas. Ett relevant undantag till denna huvudregel är ifall det finns tvingande konsumenträttslig reglering till konsumentens förmån.³⁰

Kylskåpstillverkaren och konsumenten kan därmed ingå avtal om ansvarsfrågan såvida det inte är till nackdel för konsumenten och går emot en bestämmelse i Konsumentköp (2022:260) (KKöpl).

Huruvida några begränsningar i avtalsfriheten finns genom KKöpl kommer undersöka under nästa avsnitt. Något kort bör nämnas vad gäller avtals om civilrättsligt ansvars skälig utifrån 36 § AvtL, detta med anledning av black box problematiken.³¹ Tolererar rättsordningen att enbart den ena eller andra parten belastar av fel som inte kunnat förutsett eller förhindrats?

En klausul som ålägger kylskåpstillverkaren med strikt ansvar för AI:n bör anses skälig. Förvisso har rättstillämparen stort utrymme i sin bedömning och stor bredd av omständigheter får vägas in.³² Förvisso finns ingen motsättning finns mot att tillämpa paragrafen mellan två jämstarka parten, i detta fall hade det emellertid varit till den starkare partens förmån, vilket inte får anses i linje med paragrafens syfte.³³ Vidare beskriver förarbetena specifikt att inträffandet av oförsedd händelse inte i regel ger upphov till jämkning om av en klausul som riskfördelar just sådana risker till nackdel för näringsidkare.³⁴

Om det i stället skulle vara frågan om en klausul där näringsidkaren friskriver sig ansvar, får detta bättre anses gå i linje med bestämmelsens

---

³⁰ 1 kap. 10 § KKöpl.

³¹ Se avsnitt 1.1.

³² Adlercreutz m.fl. (2016), s. 333.

³³ Se Grönfors, Dotevall (2016), s. 287 f.; Jmf. NJA 1987 s 553.

³⁴ Prop. 1975/76:81, s. 127.

syfte.³⁵ En grundläggande princip i svensk rättsordning är att man inte kan friskriva sig från skadeståndsansvar när felet är orsakad av uppsåt eller grov oaktsamhet.³⁶ I förarbetena uttals vidare att gränsen inte kategoriskt kan dras där utan att en vidare tillämpning i vissa fall är nödvändig.³⁷ Klausulen bör rimligen kunna ses som en s.k. force majeureklausul. Överlag ställs höga krav på precision för ansvarsfriskrivningar.³⁸ En djupdykning i den omfattande prejudikatbildningen och doktrinen som finns kring 36 § AvtL ryms inte inom ramen för denna uppsats. Avtalet och omständigheterna kring avtalets ingående kan med viss sannolikhet ge upphov till jämkning. Det som talar emot att jämkning kan ske är lagstiftningens systematik. I och med att KKöpl tillämpas i första hand blir det svårt att konstruera en situation där en friskrivningsklausul förvisso är förenlig med konsumenträtten men ändå bedöms vara oskäligen. Om lagstiftaren hade för avsikt acceptera sådana friskrivningar hade det dessa troligen reglerats i konsumenträtten.

4.2 Konsumentköplagen

I och med att uppsatsscenariot avser ett konsumentförhållande så aktualiseras konsumentköplagen (3 § KKöpl). Det går förvisso att argumentera om det konsumenten i detta fall köper är en tjänst eller en vara men i frågan om tillämplig lag mellan konsumenttjänstlagen och konsumentköplagen är det utan betydelse då köp av denna sort av AI-teknik faller utanför konsumenttjänstlagens avgränsade tillämpningsområde (1 § konsumenttjänstlag (1985:716)). Det är snarare fråga om en sådan digital tjänst som omfattas av konsumentköplagens 9 kap. Frågan behandlas nedan.

Den följande framställningen baseras på att sådan information och sådana uppdateringar som krävs för att uppfylla kraven i 4 kap. 3–4 §§ KKöpl har gjorts. Det kommer också antas att inga garantier har lämnats.³⁹

Med den nya konsumentköplagen infördes begreppen digitalt innehåll, digital tjänst och vara med digitala delar. Dessa definieras i 1 kap. 2 § och är direkt hämtat från ett EU-direktiv.⁴⁰ Utöver detta används också begreppet vara med digitala delar, som härstammar från ett annat EU-direktiv.⁴¹ I och med att olika lagregler används beroende på vilket av dessa begrepp som det smarta kylskåpet anses falla under, bör detta närmare utredas. Begreppen kan tyckas synnerligen närliggande. Den åsikten är även utredningens som menar att teknikutvecklingen suddar ut gränserna mellan varor, digitalt innehåll och digitala tjänster.⁴² Enligt 1 kap. 2 § KKöpl avser digitala varor vara sådana varor som är så pass beroende av digitalt innehåller eller

---

³⁵ Ibid.

³⁶ Hellner m.fl., s. 246.

³⁷ SOU 1974:83, s. 178.

³⁸ Ramberg, Ramberg, s. 206.

³⁹ Jmf. 4 kap. 21–23 §§ KKöpl.

⁴⁰ Direktiv (EU) 2019/770.

⁴¹ Direktiv (EU) 2019/771.

⁴² SOU 2020:51, s. 112.

digitala tjänster att de inte kan användas på avsett sätt utan dem. Därav följer att det smarta kylskåpet bör betraktas som en vara med digitala delar. Möjligen skulle detta kunna ifrågasättas genom att man argumenterar att tjänsten – att en AI bistår konsumenten i sin livsmedelshandel, och varan; ett vanligt kylskåp –inte kan anses tillhöra samma avtal. In dubio ska det dock anses tillhöra samma köpeavtal.⁴³ Utifrån ovan får det i uppsatsscenario anses vara fråga om en vara med digitala delar, av den anledningen blir inte 9 kap. KKöpl.⁴⁴

För att civilrättsligt ansvar ska kunna utkrävs från näringsidkaren, dvs. kylskåpsleverantören, krävs att fel enligt 4 kap. 4–12 §§ fanns vid avlämnandet och visar sig inom tre år eller hänför sig till installationen av varan, eller att fel som uppstår vid digitala tjänster eller digitala delar under förutsättningen att dessa tillhandahålls kontinuerligt under en period.⁴⁵ Fel får antas föreligger 4 kap. 4 § genom att varan avviker från 1 § eller åtminstone 2 §.

I uppsatsscenariot kan fel knappast bedömas funnits vid avlämnandet. Däremot får det anses ha uppstått. Huruvida den digitala delen kan anses förutses ”kontinuerligt”⁴⁶ beror på hur utformningen av avtalet. I avsaknad om närmare detaljer om avtal i uppsatsscenariot bör partsförhållandet såsom beskriven i avsnitt 2.3 gällande fullmakter kunna beskrivas som kontinuerligt tillhandahållna medan de i 2.4 gällande konsumenten som ansvarig över AI:n inte anses uppfylla det rekvisitet.

Ansvar för fel bör utifrån stycket ovan anses föreligga om fullmaktslösningen i avsnitt 2.3 utnyttjas. Givet att kylskåpstillverkaren har ansvar för felet kan skadestånd komma på fråga enligt 6 kap. 1 § KKöpl. Det finns dock en friskrivningsmöjlighet för kylskåpstillverkaren om denne lyckas visa att felet beror på ett hinder utanför dess kontroll som dessutom kylskåpstillverkaren inte skäligen kunde förutse och inte heller skäligen undgått/överkommit.

Här aktualiseras ännu en gång black box problematiken.⁴⁷ I en situation där det smarta kylskåpet är helt fungerande vid avlämning och den enda faktor som påverkar kylskåpet är konsumentens vanor, som AI:n utgår ifrån, bör väl rimligen tillverkaren kunna argumentera att det är ett hinder bortom dess kontroll. Om tillverkaren vidare inte skäligen kunde förutse, undgått eller överkommit felet, är det full möjligt att samtliga av dessa skulle besvaras jakandes i en prövning.

Det kan dock inte med säkerhet ses som tillräckligt för att kylskåpstillverkaren ska undgå civilrättsligt ansvar. I förarbetena till den

---

⁴³ SOU 2020:51, s. 228; Direktiv (EU) 2019/770.

⁴⁴ Prop. 2021/22:85, s. 13 och 188. Obiter dictum kan sägas att reglerna för digitalt innehåll och digitala tjänster är snarlika reglerna som gäller för varor med digitalt innehåll.

⁴⁵ 4 kap. 14 § KKöpl.

⁴⁶ Jmf. 4 kap. 14 §.

⁴⁷ Se avsnitt 1.1.

tidigare konsumentköplagen har ett högre krav ställts för denna ansvarsfrihetsgrund, nämligen att näringsidkare ska vara förhindrande att leverera en felfri vara.⁴⁸ Vad gäller det smarta kylskåpet är detta rekvisit uppnått – ingenting talar för att ett annat exemplar av det smarta kylskåpet hade fått en annan utgång, förutsatt att AI:n i vid försäljning är identisk programmerad. Som konstaterat ovan bygger dock skadeståndsansvaret i uppsatsens fall på det nytillkomna andra stycket i 4 kap. 14 § KKöPL om digitala delar som kontinuerligt förutses. I och med att felet av sin natur i sådana situationer måste uppstå efter avlämnade och att näringsidkare därmed alltid har avlämnats felfri, förfaller denna extra gräns meningslös.

Skadeståndsbestämmelsen i KKöPL får i viss grad anses vila på att felet fanns, om så dold, vid avlämnandet. Något som är naturligt i och med att bestämmelser som inriktar sig på fel som uppkommer senare inte fanns då lagen utformades. Icke desto mindre lämnar detta ett frågetecken i rättsläget; kan det anses finnas någon motsvarande regel för dessa nyligen införda felen? Åtminstone vad gäller uppsatsscenariot så tycks det inte vara fallet. Vad förarbetena tar syfte på är när näringsidkaren förvisso inte kunnat förutse eller förhindra felet på just den varan men hade kunnat leverera en annan fungerande vara. Kylskåpsproducenten är ovetandes om att ett fel ens förelåg med vara.

Med detta sagt ska möjligheten att ansvar föreligger enligt KKöPL inte uteslutas. Det tål att nämnas att en situation som denna inte prövats i någon prejudikatsgivande instans, vilket medför att rättsläget är oklart. Det går med viss grund att argumentera att felet gick att förutse även om det i denna uppsats argumenteras för en motsatt slutsats.

4.3 Utomobligatoriska lagstiftning

Såväl produktsäkerhetslag (2004:451) (PSL) som produktansvarslag (1992:18) (PAL) reglerar produkter som orsakar skada för konsument.⁴⁹ Nästa fråga blir vilket sorts skada uppsatsscenariot ska klassificeras som. PSL reglerar enbart personskador medan PAL regler personskador och sakskador orsakad av en säkerhetsbrist vid användande enligt produktens avsedda ändamål.

Den skadan som uppstått orsakat av det smarta kylskåpet kan omöjligen anses vara en personskada. Därmed kan PSL inte tillämpas. En sakskada föreligger enligt Högsta domstolen om en fysisk förändring har skett och/eller egendomens funktion förlorats eller nedsatts i icke obetydlig grad.⁵⁰ Skador på själv produkten ersätts dock inte.⁵¹ I uppsatsscenariot finns två produkter som kan ha blivit skadade är dels själva kylskåpet, dels mjölken. Ersättning kan, som nämnts, inte betalas ut för skador på själv

---

⁴⁸ Prop. 1989/90:89 s. 130; Jmf. prop. 1988/89:76 s. 137.

⁴⁹ Produktansvarslagen gäller inte enbart konsumentförhållanden, se 1 § PAL.

⁵⁰ NJA 1996, s. 68.

⁵¹ Se 1 § 2 st. PAL.

produkten. Att det felaktigt levereras 300 liter mjölk är ingen skada, resonemang som bygger på att den oundvikligen kommer skadas får anses långsökta. Det ligger betydligt närmare till hands att betrakta skadan i detta fall som en ren förmögenhetsskada.⁵²

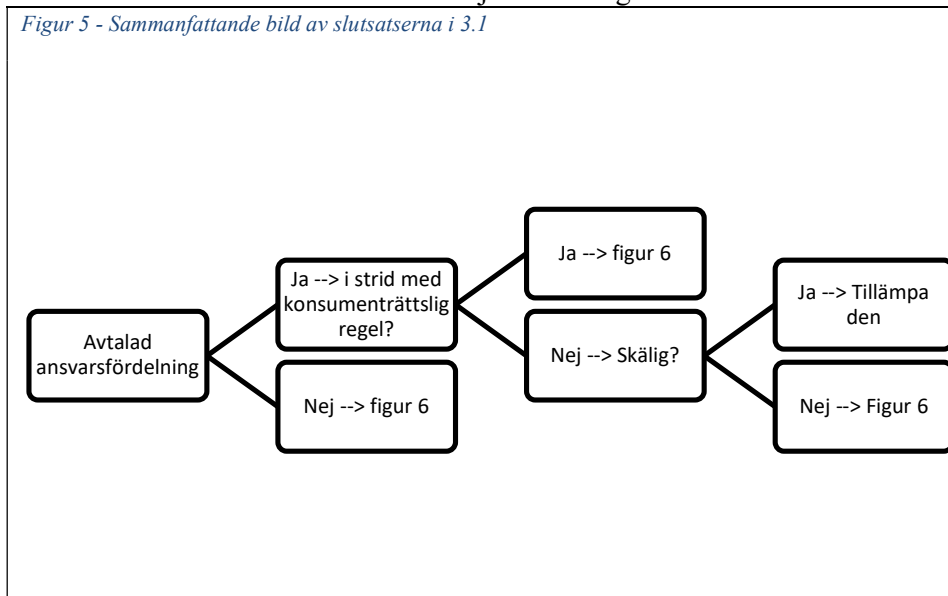
Därmed aktualiseras i stället en bedömning enligt skadeståndslag (1972:207)(SkL) som annars är subsidiär till PAL och köpsrättsliga regler.⁵³ Ett rekvisit i ersättningsbestämmelsen för rena förmögenhetsskador är att skadan orsakas genom brott.⁵⁴ Det finns inget i uppsatsscenariot som går att uppfatta som brottslig. SkL kan förvisso anses tillämplig men det får anses högst otroligt att rekvisiten för skadeståndsansvar skulle vara uppfyllda.

Sammantaget kan ingen av lagarna tillämpas såsom uppsatsscenariot är formulerat. Lagarna skulle dock kunna komma att bli tillämpliga om kylskåpet hade beställt gluten produkter till en allergieter och skulle i sådant fall ge upphov till ytterligare juridiska frågeställningar som dock faller utanför ramen för denna uppsats.

4.4 Slutsats

Avsnittets slutsatser sammanfatta i följande två figurer:

Figur 5 - Sammanfattande bild av slutsatserna i 3.1

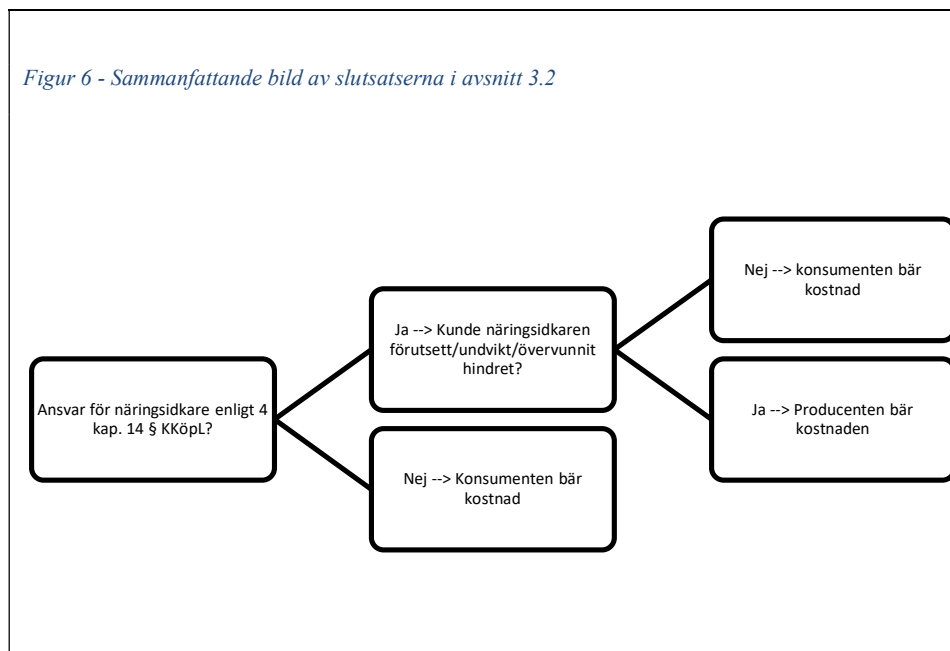
⁵² Jmf. 1 kap. 2 § SkL

⁵³ 1 kap. 1 § SkL

⁵⁴ 2 kap. 2 § SkL.

Figur 6 - Sammanfattande bild av slutsatserna i avsnitt 3.2

Rimligen får fel anses föreligga enligt 4 kap. 14 § 2 st. när partsförhållanden är uppställd genom fullmakt. I andra fall är det möjligt att civilrättsligt ansvar för fel ändå kan anses föreligga enligt 1 st. men mer troligen är att detta inte är fallet. Den utomobligatoriska lagstiftningen kan vidare, utifrån vad som konstaterats i 5.3, bortses ifrån. Huvudfrågan i avsnitt är följaktligen huruvida kylskåpsproducenten kan anses haft möjlighet att förutsett, undvikt eller övervunnit hindret. För ett definitivt svar krävs att man bortser från det osäkra rättsläget. Mer sannolikt än inte är dock att kombinationen av black box problematiken och avsaknaden av reglering för den specifika situation, leder till att kylskåpsstillverkaren undergår skadeståndsansvar.

5 Diskussion

Den rättsdogmatiska genomgången i uppsatsen frambringat att civilrättsligt ansvarsförhållanden för AI-applikationer är tämligen oprövade rättsproblem. I kombination med civilrättens allmänna karaktär med stor vikt på prejudikat, handelsbruk och standardavtal gör detta svårt att nå några definitiva slutsatser. Kort sagt är rättsläget oklart.

Som nämnts under 1.6 består en stor del av publicerat material på området av kandidatuppsatser och examensarbeten. Huvudsaken av dessa tar antingen inriktning på förvaltningsrättsliga aspekter av AI eller AI som rättssubjekt. Det sistnämnda behandlas kortfattat i uppsatsen under avsnitt 3.1. I dessa uppsatser diskuteras genomgående tilldelandet av rättshandlingsförmåga till AI.⁵⁵ Olika jämförelserna föreslås såsom att ta inspiration från föräldrabalken genom att ge en motsvarande rättshandlingsförmåga till AI som till barn, instifta särskilda AI-försäkringar m.fl.⁵⁶

Som läsaren förstår är dessa diskussioner i huvudsak diskussioner de lega ferenda. AI:s rättsliga status i en diskussion de lega ferenda kan diskuteras utifrån tre olika jämförelser:

- *AI ses som rättssubjekt*; AI blir ett eget rättssubjekt, vid sida av fysiska/juridiska personer, alternativ tolkas in som juridisk person.
- *AI ses på motsvarande sätt som djur*: AI kan inte rätthandla men handla reellt, fysisk/juridisk person har strikt ansvar för detta handlade.⁵⁷
- *AI ses på motsvarande sätt som minderåriga*: AI kan rätthandla men det civilrättsliga ansvaret tillfaller fysisk/juridisk person.⁵⁸

AI som rättssubjekt (diskuterades i avsnitt 2.1) blir problematiskt för utkrävande av ansvar. Det går inte att sätta en AI i konkurs och inte heller går det att utmäta egendom hemma hos en AI. Lösningar med försäkringar, fonder och dylikt har förslagits därifrån man civilrättslig kan få ersättning men någon måste stå för dessa, i slutändan faller ansvar till en fysisk/juridisk person och jämförelsen förfaller därmed mest som ett införande av en onödig mellanled, då ansvar i stället skulle kunna kräva direkt från denna person.

Jämförelsen med AI som ett djur är ungefär som situationen i avsnitt 2.4. Rättsläget blir inte klarat om vem som bör bära det civilrättsliga ansvaret men det skulle bli tydligare när den är ansvarig, nämligen oberoende av alla andra omständigheter.

---

⁵⁵ Se t.ex. Svantesson, s. 45–50; Boucher.

⁵⁶ Solum, Lawrence 1244–45.

⁵⁷ Jmf. t.ex. 19 § lagen (2007:1150) om tillsyn över hundar och katter; 90 § rennäringslagen (1971:437).

⁵⁸ Jmf. 9 kap. föräldrabalken

Gällande den sistnämnda jämförelsen, dvs. AI som minderårig, skulle inte detta heller klargöra vem som bör vara civilrättsligt ansvarig. Dock skulle partsrelationen klarläggas genom att det skulle bli en slags ställningsfullmakt. De lega lata konstaterades det i uppsatsen ovan att detta inte vara möjligt men att de lega ferenda är alternativet tänkvärt.

För att nämna något partsförhållandena så finns värde i att betona att uppsatsen har också av läsbarhetsskäl hållit sig till tre parter med relativt enkla varor eller tjänster. Samtidigt går det att föreställa sig andra konstellationer, t.ex. skulle det kunna vara olika företag som levererar mjuk- och hårdvaran, livsmedel och utkörning eller så skulle det kunna vara ett mycket vertikalt integrerat företag som dels säljer smarta kylskåp, dels levererar AI-tjänsten, dels säljer och levererar livsmedel. Uppsatsen gör på inget sätt anspråk på att vara heltäckande utan syftar enbart till att ge en inblick i det potentiella juridiska problem som kan uppstå.

Ur en kommersiell synpunkt finns en tämligen enkel justering till uppsatsscenariot som skulle lösa en stor del av de rättsliga problem med en produkt som diskuterats, nämligen att inför ett bekräftelsesystem. I stället för att AI:n själv, när den finner det lämpligt, beställer livsmedel, skulle den kunna föreslå en order som konsumenten därefter få bekräfta. I en sådana situation är det onekligen konsumenten som ingår avtalet med livsmedelsförsäljaren och det är onekligen konsumenten som är civilrättsligt ansvarig för eventuella felbeställningar. Detta leder till en något mindre lukrativ produkt och förskjuter riskfördelningen markant åt konsumentens riktning.

Tilläggas bör att de andra studentskrivna uppsatserna i regel utgår från en bredare uppfattning för vad AI är. AI ses i många av dess uppsatser som en artificiell människa. I denna uppsats har en snävare begreppsbildning använts som ser AI som utförare av en specifik uppgift, dvs. beställa livsmedel efter konsumentens behov. Anledningen till detta är för att undvika att en dogmatisk undersökning blir allt för hypotetisk och att uppsatsen snarare blir filosofisk än rättsvetenskaplig. Dessutom är det i min mening en bättre spegling av hur tekniken idag fungerar.

Vilken av ovanstående tre jämförelser är de lega ferenda mest lämplig i uppsatsscenariot? Inledningsvis bör konstateras att samtliga tre är för allmänt definierade och inte tillräckligt lagtekniskt redogjorda, för att kunna besvara fråga med en högre träffsäkerhet. De två sistnämnda jämförelserna får ses som klart mer lämpliga än den första. Den jämförelsen som bygger på att AI får en liknade ställning som minderårig i civilrättslig mening, framstår som smidig lösning i uppsatsscenariot. Det beror dock på i vilken utsträckning jämförelsen är lagteknisk möjlig. Den riskerar även leda till gränsdragningsproblem eftersom AI kommer i många olika former. Rimligen bör inte en avancerad alltiallo AI och en AI som enbart klarar av att skilja på glas och muggar ha samma civilrättsliga handlingsförmåga.

Vad gäller den i uppsatsscenarioet uppställda situationen de lega lata är inte helt uppenbart. Nedan följer en rad figur som syftar till att klargöra vem som får bära kostnaden beroende på vilka förutsättningar som föreligger och vilken slutsats som dras i vissa osäkra rättsfrågor.

Frågeställningen har, i möjlig mån, besvarats i avsnitt 2–4 men för att återvända till uppsatsen syfte ska något om hur väl dagens civilrätt är anpassad till AI-tekniken nämnas.

Det får uppfattas som ett icke-kontroversiellt påstående att säga att den nuvarande avtalsrätten är illa anpassad till AI-tekniken. Adlercreutz menar att den grundläggande anbud-accept-modellen till och med är illa anpassad till hur avtal sluts idag.⁵⁹ Icke desto mindre har en ny konsumentköplag nyligen trätt i kraft vilken behandlar om inte just AI, i alla fall varor med digitala delar. I avsnitt 4.2 framgår det dock att inte ens med denna uppdatering blir lagstiftningen särskilt väl anpassad efter varor där fel kan uppstå efter varans avlämnande, som t.ex. för det smarta kylskåpet. Det faktum att partsförhållandena trots en lång rättsutredning inte kan fastställas med säkerhet, är i sig en indikation på att rättsordningen är illa anpassad till att ge vägledning i uppsatsscenarioet.⁶⁰ Rättsläget förblir sammantaget osäkert - när ditt kylskåp köper din mjölk.

---

⁵⁹ Adlercreutz m.fl., s. 78.

⁶⁰ Uppsatsscenarioets öppenhet i relation till hur köpeavtalet av kylskåpet har ingåtts är också en påverkande faktor till att inga definitiva slutsatser kan dras.

Käll- och litteraturförteckning

KÄLLOR

Tryckta källor

Offentligt tryck

Propositioner

- Prop. 1975/76:81   med förslag om ändring i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, m. m.
- Prop. 1988/89:76   om ny köplag
- Prop. 1989/90:89   om ny konsumentköplag
- Prop. 2021/22:85   En ny konsumentköplag

Statens offentliga utredningar

- SOU 1974:83   Generalklausul i förmögenhetsrätten
- SOU 1996:40   Elektronisk dokumenthantering
- SOU 2020:51   En ny lag om konsumentskydd vid köp och vissa andra avtal

Europaparlamentets och rådets direktiv

Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2019/770 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om tillhandahållande av digitalt innehåll och digitala tjänster.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/771 av den 20 maj 2019 om vissa aspekter på avtal om försäljning av varor, om ändring av förordning (EU) 2017/2394.

EU dokument

The European commission's High-Level Expert Group on Artificial Intelligences, A definition of AI: Main Capabilities and scientific disciplines, 2018, Brussels s. 6.

RÄTTSFALL

NJA 1957 s. 224.

NJA 1987 s 553.

NJA 1996 s. 68.

LITTERATUR

Rättsvetenskaplig litteratur

Grönfors, Knut (1961), *Ställningsfullmakt och bulvanskap*. Norstedt juridik.

Grönfors, Knut, Dotevall, Rolf (2016), *Avtalslagen – En kommentar*. 5 uppl., Wolters Kluwer.

Adlercreutz, Axel, Gorton, Lars (2009), *Avtalsrätt II*. 6 uppl., Studentlitteratur AB.

Adlercreutz, Axel, Gorton, Axel, Lindell-Frantz, Eva (2016), *Avtalsrätt I*. 14 uppl., Juristförlaget i Lund.

Ramberg, Jan, Ramberg, Christina (2016), *Allmän avtalsrätt*, 10 uppl., Wolters Kluwer.

Hellner, Jan, Hager, Richard, H. Persson, Annina (2015), *Speciell avtalsrätt II. Kontraktsrätt. 1 häftet: Särskilda avtal*. 6 uppl. Norstedts Juridik.

Sandgren, Claes (2018), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: Ämne, material, metod och argumentation*. 4 uppl. Norstedt Juridik.

Olsen, Lena (2004), 'Rättsvetenskapliga perspektiv'. SvJT, s. 105–145.

Kleineman, Jan: Rättsdogmatisk metod, i: Nääv, Maria – Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Lund 2018 s. 21–46.

Solum, Lawrence B., (1992) 'Legal Personhood for Artificial Intelligences', *North Carolina Law Review*, Volume 70, Number 4, 1231–1287.

Allen, Tom, Widdison, Robin, (1996), 'Can computers make contracts?' *Harvard Journal of Law & Technology*, Volume 9, Number 1, 25-52.

Övrig litteratur

Domingos, Pedro (2015), *The Master Algorithm: How the Quest for the Ultimate Learning Machine Will Remake Our World*. Basic Books.

Knight, Kevin; Rich, Elaine (2010). *Artificial Intelligence*. 3 uppl., McGraw Hill India.

Montavon, Grégoire, Samek, Wojciech, & Müller, Klaus Robert (2018), 'Methods for interpreting and understanding deep neural networks.' *Digital Signal Processing: A Review Journal*, 73, 1–15.

Nielsen, Michael (2019), *Neural Networks and Deep Learning*.
<http://neuralnetworksanddeeplearning.com/index.html> [hämtad 2022-04-21].

Nilsson, Nils (2009), *The Quest for Artificial Intelligence: A History of Ideas and Achievements*. Cambridge University Press.

Polson, Nick, Scott, James, *AIQ: how people and machines are smarter together*. St. Martin's Publishing Group.

Russell, Stuart J, Norvig, Peter (2021), 'Artificial Intelligence: A Modern Approach.' 4 uppl., Pearson.

Schmidhuber, Jürgen. (2015), 'Deep Learning in Neural Networks: An Overview.' *Neural Networks*. 61: 85–117.

STUDENTUPPSATSER

Boucher, Chance (2016). *Att avtala med maskiner: En studie av framtidsutsikterna och resonemangen kring avtalsrättens förhållande till artificiell intelligens*. (Examensarbete inom juristprogrammet) Umeå universitet, juridiska institutionen.

Svantesson, Moa (2021). "Skyll inte på mig, det var AI-systemet": *En analys huruvida AI-teknikens komplexa egenskaper försvårar tillämpningen av svensk skadeståndsrättslig reglering när AI orsakar sakskador i utomobligatoriska förhållanden*. (Examensarbete inom juristprogrammet) Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet.

ÖVRIGT

CGP Grey (2018), *How machine learn* [Video]. YouTube.
<https://youtu.be/R9OHn5ZF4Uo>